

**ДО УВАГИ СТУДЕНТІВ! ДЛЯ ОПРАЦЮВАННЯ
СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ № 23 ВАМ НЕОБХІДНО:**

1. Опрацювати питання винесені на семінарське заняття в залежності від обраного вами рівня:

1.1 Для задовільного рівня достатньо просто відповідей на п'ять питань викладених в плані семінарського заняття

1.2 Для достатнього та високого рівня вам необхідно:

➤ **виконати реферат** по одній з запропонованих тем або виконати дослідницьку роботу (див. вимоги до реферату наведені в Додатку 1);

➤ **створити презентацію** (не менше 10 слайдів, не рахуючи титульного та останнього слайда) відповідно до обраного питання. Рекомендовано ознайомитися з вимогами до створення презентації за посиланням <http://www.hmapo-pedagogics.kh.sch.in.ua/news/id/12>

Реферат та презентація повинні містити титульну сторінку, де необхідно зазначити наступне:

Реферат/Презентація
до семінарського заняття № ____
з дисципліни «Конституційне право України»
на тему: «_____»
виконав (-ла) студент-(ка) групи П - ____

_____
(ПІБ)

Оцінка буде виставлятися з урахуванням повноти відповіді, правильності, охайності в оформленні.

Тема дисципліни: Місцеве самоврядування в Україні

Семінарське заняття 23

Тема: Місцеве самоврядування в Україні

План

1. *Охарактеризуйте історію становлення та розвитку системи місцевого самоврядування*
2. *Визначте і охарактеризуйте поняття місцевого самоврядування та його політико-правова природа*
3. *Охарактеризуйте органи та посадові особи місцевого самоврядування*
4. *Проаналізуйте відповідальність та підконтрольність органів і посадових осіб місцевого самоврядування*
5. *Охарактеризуйте територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування*

Література

Базова:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30 (зі змінами і доповненнями).
2. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 280/97-ВР (зі змінами і доповненнями).
3. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07 червня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 2493-III (зі змінами і доповненнями).

Допоміжна

1. Майданник О.О. Конституційне право України: Навч. посіб. – К: Алерта, 2017. – 380 с.
2. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2015. – 412 с.

Ключові поняття

Місцеве самоврядування, посадова особа, органи місцевого самоврядування,
територіальна громада

Рекомендовані реферати

1. Конституційна організація державної влади та місцевого самоврядування в Україні
2. Роль старости в новій системі управління громад
3. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації

Питання для актуалізації пізнавальної діяльності студентів:

1. Дайте визначення «місцевого самоврядування»
2. Назвіть ознаки місцевого самоврядування
3. Назвіть основні обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування
4. Дайте визначення поняття «територіальної громади»

Дослідницька робота

1. Сучасний стан та проблеми місцевого самоврядування в Україні
2. Інститут місцевого самоврядування в країнах світу

Методичні рекомендації

Для відповіді на *перше питання* передусім слід зазначити що місцеве самоврядування - це довготривале явище в соціальному та політичному житті людства і його витoki сягають громадівського та племінного самоврядування в додержавницький період.

Місцеве самоврядування - це публічна форма самостійного вирішення питань місцевого (а частково і державного) життя жителями, відповідних адміністративно-територіальних одиниць та їх органами у межах Конституції і законів держави.

Система управління місцевими справами, при якій місцевому самоврядуванню відводиться провідна або суттєво важлива роль, іменується муніципалізмом або муніципальною системою.

Інститут місцевого самоврядування в сучасному розумінні склався у світовій практиці на рубежі ХУІІІ-ХІХ ст., коли абсолютні монархії були трансформовані у демократичні, правові держави. Боротьба за утвердження місцевого самоврядування, вільного від феодално-чиновницького свавілля, була одним з головних мотивів суспільних рухів цього історичного періоду. Ідеї місцевого

самоврядування протиставлялись феодальній державі, становому патріархально-общинному (сільському) і корпоративно-цеховому (міському) самоврядуванню як продуктам феодалізму. Проте деякі елементи станового самоврядування в демократичних, правових державах збереглися (грумада, статuti міст тощо), але наповнилися новим правовим змістом.

В Україні самоврядні традиції існують з часів Київської Русі (вічева демократія) і є частиною державотворчих процесів. Ці традиції були продовжені в добу Козацької держави (козацькі ради). У першій українській Конституції гетьмана П. Орлика (1710 р.) не тільки підтверджувалося станове самоврядування, але й було зроблено намагання захистити його від свавілля урядовців та закласти основи сучасного місцевого самоврядування. З Козацькою державою слід пов'язувати початок становлення українського муніципалізму.

За часів УНР здійснено спробу реформувати місцеве самоврядування. Вже в II Універсалі Української Центральної Ради (20.11.1917 р.) оголошувалося про необхідність «вжити всіх заходів до закріплення й поширення прав місцевого самоврядування, що являються органами найвищої адміністративної влади на місцях»¹. За Конституцією УНР від 29 квітня 1918 р. конституційний лад України мав базуватися на засадах принципу децентралізації: землям, волостям і громадам надавалися права широкого самоврядування (ст. 5). Ст. 26 Конституції закріплювала принцип організаційної самостійності місцевого самоврядування: «Всякого рода справи місцеві впорядковують виборні Ради і Управи громад, волостей і земель. їм належить єдина безпосередня місцева власть: міністри УНР тільки контролюють і координують їх діяльність, безпосередньо і через визначених ними урядовців, не втручаючись до справ, тим Радам і Управам призначених, а всякі спори в цих справах рішає Суд Української Народної Республіки». Проте ці конституційні положення не були реалізовані.

Нова історія місцевого самоврядування в Україні починається після прийняття 7 грудня 1990 р. Закону «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування», де місцеве самоврядування визначалося як «територіальна самоорганізація громадян для самостійного вирішення безпосередньо або через державні і громадські органи, які вони обирають, усіх питань місцевого життя, виходячи з інтересів населення, на основі законів Української РСР та власної фінансово-економічної бази». Прийняття Закону стало першою спробою трансформувати місцеві ради (які на той час входили до єдиної системи органів державної влади) всіх територіальних рівнів в органи місцевого самоврядування. При цьому Закон виходив з теорії дуалізму місцевого самоврядування, що знайшло своє відображення у визначеному ним статусі місцевих рад - вони мали подвійну природу: як органи місцевого самоврядування і як органи державної влади.

Наступним кроком у становленні місцевого самоврядування в Україні стало прийняття 26 березня 1992 р. нової редакції Закону (в новій редакції він мав назву

Закон України «Про місцеві ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування»), де намітився відхід від дуалістичної теорії та передбачалося впровадження інститутів місцевого і регіонального самоврядування. Місцеве самоврядування розглядалося як територіальна самоорганізація громадян для самостійного вирішення безпосередньо або через органи, які вони обирають, усіх питань місцевого життя в межах Конституції України, законів України та власної фінансово-економічної бази, а регіональне самоврядування як територіальна самоорганізація громадян для вирішення безпосередньо або через органи, які вони утворюють, питань місцевого життя в межах Конституції України та законів України. Територіальною основою місцевого самоврядування визначалися сільрада, селище, місто, а регіонального самоврядування - район, область.

Для відповіді на *друге питання* потрібно звернутися до положень статті 7 Конституції України, відповідно до якої в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування».

Відповідно до п 1, 2 ст. 2 ЗУ «Про місцеве самоврядування»:

Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Ознаки місцевого самоврядування:

1. Місцеве самоврядування займає особливе місце в механізмі управління суспільством і державою, виступаючи специфічною формою публічної влади, яка не є складовою частиною механізму державної влади.

2. Місцеве самоврядування має особливий об'єкт управління – питання місцевого значення.

3. Одним із специфічних суб'єктів місцевого самоврядування є територіальна громада. Її специфіка полягає в тому, що на місцевому рівні можна розглядати перетворення територіальної громади з учасника управління в його первинного суб'єкта.

4. Самостійність місцевого самоврядування, яка знаходить свій вияв у організаційній і матеріально-фінансовій відокремленості, самостійному вирішенні місцевих справ у рамках компетенції, закріпленої законодавством, самостійній відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування (*третє питання*) – це структурно-організовані колективи службовців або один службовець, що наділяється владою в системі місцевого самоврядування для реалізації владних рішень.

До органів місцевого самоврядування, що входять у систему місцевого самоврядування належать:

- а) сільські, селищні, міські ради;
- б) сільський селищний голова;
- в) виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад;
- г) представницькі органи влади в областях, районах, містах Києві та Севастополі.

д) районні в місті ради (можуть бути створені у містах з районним поділом).

Відповідно до статті 2 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» посадовою особою місцевого самоврядування є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Основними обов'язками посадових осіб місцевого самоврядування є:

- ✓ додержання Конституції і законів України, інших нормативно-правових актів, актів органів місцевого самоврядування; забезпечення відповідно до їх повноважень ефективної діяльності органів місцевого самоврядування;
- ✓ додержання прав та свобод людини і громадянина;
- ✓ збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків, а також іншої інформації, яка згідно із законом не підлягає розголошенню;
- ✓ постійне вдосконалення організації своєї роботи, підвищення професійної кваліфікації;
- ✓ сумлінне ставлення до виконання службових обов'язків, ініціативність і творчість у роботі;
- ✓ шанобливе ставлення до громадян та їх звернень до органів місцевого самоврядування, турбота про високий рівень культури, спілкування і поведінки, авторитет органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- ✓ недопущення дій чи бездіяльності, які можуть зашкодити інтересам місцевого самоврядування та держави.

При відповіді на **четверте питання** потрібно звернутись до статті 20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Дана стаття передбачає, що державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватись лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

З метою забезпечення законності здійснюється державний контроль за діяльністю відповідних органів і посадових осіб місцевого самоврядування. На парламентському рівні такий контроль здійснюють комітети Верховної Ради

України, народні депутати України, уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рахункова палата.

Контроль за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органів виконавчої влади також покладається на відповідні місцеві державні адміністрації та Раду Міністрів Автономної Республіки Крим, а у випадках, передбачених законодавством, – на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи (органи, що здійснюють контроль).

Контроль здійснюється шляхом аналізу актів органів місцевого самоврядування, надання органами місцевого самоврядування інформації про виконання делегованих повноважень органів виконавчої влади, проведення перевірок діяльності виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Органи та посадові особи органів місцевого самоврядування контролюються й іншими державними органами, що мають спеціальні на те повноваження (органами фіскальної служби, Антимонополітним комітетом, органами пожежного нагляду тощо).

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, їх територіальні органи здійснюють контроль відповідно до повноважень та у порядку, визначеному законодавством.

У судовому порядку за ініціативою державних органів, інших фізичних і юридичних осіб може бути оскаржене будь-яке рішення органів чи посадових осіб місцевого самоврядування, що порушує права людини, підприємств, установ та організацій, завдає шкоди суспільним або особистим інтересам громадян.

Відповідно до статті 75 ЗУ «Про місцеве самоврядування» - органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність.

Територіальна громада у будь-який час може достроково припинити повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування, якщо вони порушують Конституцію або закони України, обмежують права і свободи громадян, не забезпечують здійснення наданих їм законом повноважень.

У *п'ятому питанні* слід зазначити, що поняття «територіальна громада» є відносно новим для вітчизняної державно-управлінської науки. Як зазначалося вище, його конституювання як важливого суб'єкта місцевого самоврядування в Україні відбулося з прийняттям Конституції України 1996 р., коли законодавець уперше серед численної кількості споріднених дефініцій (як, наприклад, «територіальна самоорганізація громадян», «громадяни, які проживають на території», «населення адміністративно- територіальних одиниць», «територіальний

колектив громадян») обрав поняття територіальна громада, під якою розуміють сукупність жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

В Україні територіальна громада з її звичаями і традиціями сформувалася в глибоку давнину. І хоча еволюція територіальної громади в Україні тривала століттями, її роль та значення завжди були важливими в українському суспільстві.

Визначення територіальної громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування в Україні стало важливим кроком на шляху утвердження демократичної правової держави. Водночас Конституція України пішла дещо далі від європейської демократичної державно-правової традиції, яка в Європейській хартії про місцеве самоврядування його трактує як право і реальну здатність органів місцевого самоврядування регламентувати значну частину державних справ і керувати нею, діючи в межах закону, під власну відповідальність і в інтересах місцевого населення. На відміну від Хартії, Конституція України на перше місце ставить не органи місцевого самоврядування, а територіальну громаду.

Це свідчить, що наш Основний Закон регулює питання місцевого самоврядування, спираючись в основному на концептуальні положення громадської доктрини місцевого самоврядування, що й обумовлює певну специфіку конституційної концепції

Додаток 1

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ

Метою написання реферату є підтвердження рівня опанування слухачами основних положень з обраної тематики, демонстрація знання відповідної літератури, вміння аналізувати матеріал, робити узагальнення та самостійні висновки.

Структура реферату:

- ✓ титульна сторінка;
- ✓ зміст (включаючи план, який повинен розкривати всю суть теми);
- ✓ вступ (має бути обґрунтовано значення обраної теми);
- ✓ основна частина (розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань);
- ✓ висновки (вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу);
- ✓ список використаної літератури (необхідно розміщувати в алфавітному порядку, якщо при виконанні реферату використовувалися нормативні документи їх необхідно розміщувати на початку списку);

✓ додатки (не обов'язково, але за можливості можна додати документи, схеми тощо).

Вимоги до оформлення реферату.

Обсяг реферативної роботи має складати – 5-10 сторінок. До загального обсягу роботи не входять додатки та список використаних джерел.

Робота має бути надрукована з дотриманням стилістичних і граматичних норм. У тексті обов'язково повинні бути посилання на літературу та інші джерела, що використовувалися при підготовці реферату. Посилання на літературне джерело ставиться у квадратних дужках вказується його порядковий номер у списку літератури та конкретна сторінка, наводиться цитата, точні цифри, дані, наприклад [8, с. 179].

Текст реферативної роботи викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4 (210 x 297).

Робота друкується шрифтом Times New Roman, 14 кеглем;

вирівнювання - "За шириною";

міжрядковий інтервал "Полуторний" (1,5 Lines);

абзацний відступ – п'ять знаків (1,25 см);

верхнє і нижнє поле – 2 см., ліве – 2 см, праве – 1 см.

Абзацний відступ має бути однаковим у всьому тексті і дорівнювати п'яти знакам (1,25 см).

Розділи та підрозділи мають містити заголовки, які належить точно відтворювати у змісті. Заголовки розділів, як правило, розміщують посередині рядка. Назви розділів друкують великими літерами без розділових знаків у кінці, без підкреслень. Заголовки розділів слід починати з належного відступу.

Нумерація сторінок має бути наскрізною. Порядковий номер сторінки позначають арабською цифрою і *проставляють у правому верхньому куті сторінки.* Титульний аркуш включається до загальної нумерації сторінок роботи, але номер сторінки на титульному аркуші, як правило, не проставляють. Розділи слід нумерувати також арабськими цифрами.

Ілюстративний матеріал – малюнки, графіки, схеми тощо слід розміщувати в додатках. На кожний ілюстративний матеріал мають бути посилання в тексті.

Викладач: Бубнієнкова О.О.

Модульний контроль № 8

ТЕРМІН ВИКОНАННЯ ДО 03.12.2021 р.

До уваги студентів! Для опрацювання модульного контролю вам рекомендовано:

Дати відповідь на три питання, в залежності від варіанту, та надіслати їх на перевірку.

Для задовільного рівня достатньо просто відповідей за опрацьованим матеріалом

Для достатнього та відмінного рівня вам додатково рекомендовано дати відповідь на питання вашого варіанту **позначене ***.

Виконані роботи мають містити титульну сторінку, де необхідно зазначити наступне:

Модульний контроль № 8
з дисципліни «Конституційне право України »
Варіант № ___
студента-(ки) групи П - ___

_____

(ПІБ)

Оцінка буде виставлятися з урахуванням повноти відповіді, правильності, сучасності підібраних матеріалів та охайності в оформленні (**вимоги до оформлення наведені в Додатку 1**).

Номер варіанту визначається першою літерою прізвища студента відповідно до наведеної таблиці:

Варіант № 1	А, Д, З, П, І, О	1. Охарактеризуйте конституційну юрисдикцію 2. Охарактеризуйте Автономну Республіку Крим як територіальну автономію у складі України 3. Охарактеризуйте органи та посадові особи місцевого самоврядування 4* Визначте позитивні та негативні сторони української судової влади за часів незалежності
Варіант № 2	Г, Ж, К, Ф, М	1. Охарактеризуйте порядок формування, склад, основні функції та повноваження Вищої ради Правосуддя 2. Проаналізуйте систему адміністративно-територіального устрою України 3. Визначте та охарактеризуйте поняття місцевого самоврядування та його політико-правова природа 4* Сучасні виклики та актуальні проблеми судової

		реформи в Україні
Варіант № 3	Л, С, Ш, Н, Щ	1. Проаналізуйте систему судових органів та порядок їх формування 2. Проаналізуйте відповідальність та підконтрольність органів і посадових осіб місцевого самоврядування 3. Проаналізуйте конституційні засади територіального устрою України 4* Проаналізуйте судову реформу
Варіант № 4	Б, В, Р, Х, Ч, Я	1. Охарактеризуйте історію становлення та розвитку системи місцевого самоврядування 2. Проаналізуйте конституційно-правовий статус органів прокуратури 3. Охарактеризуйте повноваження Конституційного суду України 4* Особливості конституційно-правового статусу міст Києва та Севастополя
Варіант № 5	Є, Т, Ю, Ц, У	1. Визначте та охарактеризуйте поняття державного устрою держави. Територіальний та державний устрій 2. Охарактеризуйте державний кордон: поняття, види, порядок встановлення 3. Охарактеризуйте територіальну громаду як первинного суб'єкта місцевого самоврядування 4* Роль старости в новій системі управління громад

Виконані завдання в форматі .doc (ворд) надсилайте на перевірку на пошту:

Група П-31, викладач Бубнєнкова О.О – bubnenkova.work@gmail.com

Група П-32, викладач Шиян О.М. - Shiuanoksana2020@gmail.com

Додаток 1

Модульна роботи викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4 (210 x 297).

Робота друкується шрифтом Times New Roman, 14 кеглем;

вирівнювання - "За шириною";

міжрядковий інтервал "Полуторний" (1,5 Lines);

абзацний відступ – п'ять знаків (1,25 см);

верхнє і нижнє поле – 2 см., ліве – 2 см, праве – 1 см.

Абзацний відступ має бути однаковим у всьому тексті і дорівнювати п'яти знакам (1,25 см). Нумерація сторінок має бути наскрізною. Порядковий номер сторінки позначають арабською цифрою і проставляють у правому верхньому куті сторінки.